

van x uit de — op deze wijze — verkregen vergelijking op. Men vindt:

$$\frac{dy}{dx} = -6.786 + 1.108 x = 0$$

en hieruit

$$x_y = \min. = 6,1.$$

Dit betekent dus, dat bij een productie van 6,1 miljoen kg melk per jaar de gemiddelde totale verwerkingskosten minimaal zijn. Dit is het *mathematische bedrijfsoptimum*.

De meetkundige betekenis hiervan is, dat men aan de kromme

$$y = 112,2 - 6,786 x + 0,554 x^2$$

een raaklijn evenwijdig aan de x -as trekt. Het raakpunt van de raaklijn aan de kromme geeft die waarde van x aan waarbij de waarde van y een minimum is. Dit punt heeft de coördinaten $x = 6,1$ en $y = 91,4$.

In figuur 6 is deze raaklijn getekend.

Conclusie.

Bij de analyse van eenige afzonderlijke kostenelementen en de totale verwerkingskosten van melk bleek, dat er een sterke variatie van de individuele waarden is. Deze variatie wordt door een deel veroorzaakt doordat de cijfers betrekking hebben op fabrieken, waarvan de grootte der productie ver uiteenloopt. Hiernaast zijn er talrijke andere factoren als verschil in ligging van de weilanden t.o.v. de boterfabrieken, verschil in machine-installatie, loonpeil, werkmethoden enz., waardoor de kosten sterk variëren. Uit het onderzoek, dat hier gedaan is, blijkt, dat van de onderzochte fabrieken, een aantal een productie hebben, die boven de optimale ligt. Dit wordt veroorzaakt, doordat een van de belangrijkste kostenelementen, de kosten voor melkvervoer, stijgt naarmate de productie toeneemt, terwijl de andere kostenelementen slechts tot een bepaalde grootte der productie dalen en boven die productiegrootte nagenoeg constant blijven.

Wil een onderzoek zoals hier gedaan is praktische waarde hebben, dan zou het over een reeks van jaren moeten worden gedaan.

Ir. J. VAN ETTINGER w.i.

DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING

III (Slot) *)

Alvorens van de behandeling der kapitaalconsolideering af te stappen, zullen nog twee gevallen worden besproken, nl. de wederzijdsche deelname en de preferente aandelen.

Wederzijdsche Deelname.

Deze kan bestaan met of zonder wederzijdsche controle. De eerste komt zelden voor, inkoop van elkanders aandelen staat in dat geval praktisch gelijk met inkoop van eigen aandelen, of wat hetzelfde is, terugbetaling van kapitaal aan de aandeelhouders, zij het dan niet steeds op pari-basis. Het zal dan ook wel alleen te bereiken zijn door ruiling van nieuwe of in portefeuille gehouden aandelen. *Newlove*¹⁾ deelt mede een geval te zijn tegengekomen, waarbij het wederzijdsche bezit resp. 93 % en 87 % bedroeg, doch volgens *Bores*²⁾ wordt deze verhouding in Duitsland vaker aangetroffen bij belangengemeenschappen, waar dan de aandelenruil dient tot versterking van den band door onderlinge afspraken. Het bij-

zondere bij de consolideering is hier de toedeling der reserve aan beide groepen aandeelhouders. Waar het geval in Nederland zelden voorkomt (aan den schrijver zijn althans geen voorbeelden bekend) zal op de behandeling niet nader worden ingegaan.

Bezit van aandelen in een moedermaatschappij door een subsidiary komt echter meermalen voor. Bij de consolideering is hierbij in het oog te houden, dat de aandelen der moedermaatschappij in het bezit der dochter voor de minderheidsbelangen een deelname beteken en in een vreemd concern, waardoor de verrekeningsposten de waarde daarvan voor de minderheidsbelangen niet mogen beïnvloeden en dus op kostprijs of marktprijs zijn te elimineren. Het verschil met de nominale waarde is dan te verrekenen met de reserves der holding company.

In nauw verband met de wederzijdsche deelname staat de inkoop van eigen aandelen. Voor de moedermaatschappij maakt het geen verschil of deze tegen pari hetzij aan de debet-hetzij aan de creditzijde in mindering van het uitstaand kapitaal op de balans worden vermeld, doch bij de dochter beïnvloedt de wijze van boeken de splitsing in meerderheids- en minderheidsbelangen. Om deze reden schrijft *Newlove*³⁾ dan ook voor: „Cancel all treasury stock on the workingpapers of the individual companies, re-establish at par, if desired, the treasury stock of the holding company but not of the subsidiary”, waar in Amerika de ingekochte aandelen niet deelgerechtigd zijn in de winst. *Bores*⁴⁾ deelt echter mede, dat in Duitsland wettelijk is vastgesteld, dat ingekochte aandelen als Vorratsaktien gelden en deze als alle andere effecten tegen aanschaffingsprijs of marktprijs, welke van beide de laagste is, worden gewaardeerd. In dat geval worden dus de minderheidsreserves tot een ander bedrag berekend dan op grond van de Amerikaansche opvattingen en komen de ingekochte aandelen niet in de verrekeningskolommen voor, doch direct op de geconsolideerde balans.

Preferente aandelen.

De behandeling der preferente aandelen geschiedt op dezelfde wijze als die der gewone. De moeilijkheid is echter hierbij het aandeel in de reserves te bepalen, hetwelk aan de preferente aandeelhouders toekomt. Bij de vaststelling hiervan is in aanmerking te nemen of dit kapitaal al dan niet cumulatief preferent en al dan niet winstdeelend is.

Het eenvoudigste geval is niet-cumulatief, niet-winstdeelend, waarbij dus een vast percentage moet worden uitgekeerd uit de winst, indien deze gemaakt is. Voor het bedrag hiervan deelen de aandelen dus in de aanwezige reserves, zoowel voor meerderheids- als voor minderheidsbelangen, welke laatste in de praktijk vaak afzonderlijk voor preferent kapitaal op de geconsolideerde balans voorkomen (*Bell System Financial Statements*, *Standard Oil Company of New Jersey*). Verder is bij de verrekeningsposten in het oog te houden, dat een eventueel agio of disagio met de reserve der holding company verrekend wordt, aangezien uit deze aandelen nooit goodwill kan ontstaan, omdat zij verder niet in de winst deelen.

Het verschil in behandeling der cumulatief-preferente niet-winstdeelende aandelen bestaat hierin, dat gelet moet worden op achterstallige dividenden, voor het bedrag waarvan dit kapitaal gerechtigd is in de reserves.

Bij de winstdeelende aandelen bestaat weer de mogelijkheid van goodwill, daar deze in de winst deelen boven het vastgestelde preferente percentage; zijn deze bovendien cumulatief, dan is weer met achterstand rekening te houden.

*) I in de September-aflevering 1940, blz. 142 e.v., II in de October-aflevering 1940, blz. 161 e.v.

¹⁾ Consolidated Balance Sheets blz. 201.

²⁾ Konsolidierte Erfolgsbilanzen blz. 107.

³⁾ Consolidated Balance Sheets blz. 212.

⁴⁾ Konsolidierte Erfolgsbilanzen blz. 107.

Bij preferente aandelen in de holding company kan zich een typisch geval voordoen, indien deze geen winst of verlies heeft gemaakt, doch een dividend heeft ontvangen van een dochtermaatschappij, uitgekeerd uit de reserves vóór verkrijging der deelname. Volgens Amerikaansche en Engelsche opvattingen mag hiervoor de Verlies- en Winstrekening niet worden gecrediteerd, doch moet deze uitkeering worden afgeboekt op de deelname-rekening en hebben ook preferente aandeelhouders in dit geval geen recht op dividend. Het zou interessant zijn te zien in hoever hier te lande door preferente aandeelhouders met succes het beginsel zou kunnen worden aangevochten, dat onder winst niet is te verstaan dividend, welke is uitgekeerd uit surplus at acquisition.

In verband hiermede staat het geval, dat de holding company zich dividend laat uitkeeren uit na verkrijging gemaakte winsten, terwijl de betrokken subsidiary nog een verliessaldo heeft. Hier te lande laten de wettelijke bepalingen dit niet toe (art. 42e W. v. K.), in Engeland wel, hoewel *Garnsey* daaromtrent schrijft: „As dividends paid out of surpluses at the date of acquisition are capital, so profits made since are revenue and could be so treated, though it is not suggested that they should allways have this treatment.” (bedoeld is in geval van een verliessaldo bij de subsidiary).⁵⁾

De Behandeling der Winsten op Onderlinge Transacties.

Het standpunt, dat het concern als één bedrijfseconomische eenheid is te beschouwen, leidt ertoe, dat winsten gemaakt bij transacties tusschen leden van het concern onderling, voor zoover deze door leveringen aan buitenstaanders nog niet zijn gerealiseerd, niet op de resultatenrekening tot uitdrukking mogen worden gebracht.

Winsten als resultaat van onderlinge transacties kunnen

⁵⁾ Holding Companies and their Published Accounts 3rd edition blz. 94.

Ia.

	Mij. X. debet	Mij. Y. debet	verrekeningen		Gecons. Balans
			debet	credit	debet
Goederen enz.	f 100.000,—	f 10.000,—	f 20.000,—		f 90.000,—
	credit	credit			credit
Winst X	f 50.000,—				f 50.000,—
Winst Y eigen		f 18.000,—		f 20.000,—	(—),, 2.000,—
vreemd		„ 12.000,—			„ 12.000,—
of					

Ib.

	Mij. X. debet	Mij. Y. debet	verrekeningen		Gecons. balans
			debet	credit	debet
Goederen enz.	f 100.000,—	f 10.000,—	f 12.000,— ¹⁾		f 98.000,—
	credit	credit			credit
Winst X	f 50.000,—				f 50.000,—
Winst Y eigen		„ 18.000,—		f 12.000,—	„ 6.000,—
vreemd		„ 12.000,—			„ 12.000,—

¹⁾ 60 % van f 20.000,—.

In bovenstaand voorbeeld was de dochtermaatschappij verkoopster, was daarentegen X de producente en Y de ver-

Ila.

	Mij. X. debet	Mij. Y. debet	verrekeningen		Gecons. balans
			debet	credit	debet
Goederen enz.	f 10.000,—	f 100.000,—	f 20.000,—		f 90.000,—
	credit	credit			credit
Winst X	f 50.000,—				f 50.000,—
Winst Y eigen ...		f 18.000,—		f 20.000,—	(—),, 2.000,—
vreemd		„ 12.000,—			„ 12.000,—

voorkomen zoowel met betrekking tot handelsgoederen als tot kapitaalgoederen.

Hoewel de laatste uiteraard zeldzamer zijn, is het bedrag der winst daarop meestal grooter en komen deze winsten niet zoo spoedig beschikbaar voor uitkeering als de onderlinge winsten op goederen, die gewoonlijk in hetzelfde of in het volgende jaar door verkoop aan derden worden gerealiseerd.

De realiseering bij de laatste soort loopt parallel met de afschrijving op het betrokken actief. Van het bedrag der gereserveerde onderlinge winst kan bij iedere afschrijving een overeenkomstig percentage als beschikbare winst aan de resultatenrekening worden toegevoegd.

Bij de goederentransacties wordt gewoonlijk de voorraad-administratie zonder in acht neming der intercompany profits gevoerd en wordt aan het einde der resultatenperiode het verschil tusschen het voor den begin- en den eindvoorraad berekende bedrag op de resultatenrekening verrekend.

Men kan deze verrekeningen toepassen in de boeken der afzonderlijke maatschappijen, doch bij minder dan 100 % deelnemingen zal dit veelal bezwaarlijk zijn en dient dit dan in de consolideerings-werkstaten plaats te vinden.

Met betrekking tot de minderheidsbelangen in de geconsolideerde jaarrekening bestaan bij de behandeling der onderlinge winsten verschillende opvattingen.

Gesteld dat Maatschappij X voor 60 % heeft deelgenomen in het kapitaal van Maatschappij Y, welke laatste goederen produceert, die door X worden gekocht en verder verhandeld. X heeft van deze goederen nog voor f 100.000,— in voorraad, waarop door Y een winst is gemaakt van f 20.000,—, terwijl de resultatenrekeningen van X en Y een winst van resp. f 50.000,— en f 30.000,— aanwijzen. Men kan nu op twee wijzen consolideeren:

koopmaatschappij, waarvan zich 60 % van het kapitaal in het bezit van X bevond, dan zou de situatie aldus zijn:

of
Iib.

	Mij. X.	Mij. Y.	verrekeningen		Gecons. balans
	debet	debet	debet	credit	debet
Goederen	f 10.000,—	f 100.000,—	f 12.000,—		f 98.000,—
	credit	credit			credit
Winst X	f 50.000,—				f 50.000,—
Winst Y eigen		f 18.000,—		f 12.000,—	„ 6.000,—
vreemd		„ 12.000,—			„ 12.000,—

In geval Ia wordt de geheele onderlinge winst geëlimineerd, die door Y is gemaakt op de transacties met X. Daarmede wordt de aanwezige voorraad tegen kostprijs op de balans gebracht, de totale winst van het concern wordt hier met f 60.000,— voorgesteld. Hetzelfde vindt plaats in voorbeeld IIa.

Deze methode van consolideeren is gebaseerd op het beginsel, dat winst op goederen, die zich nog in het bezit van het concern bevinden, dit laatste als economische eenheid beschouwd, niet als gerealiseerd kan worden gerekend, alvorens deze goederen aan derden, buiten het concern staande, zijn verkocht. Men spreekt daarom in dit verband van „The Economic Unit Theory”, hierna aan te duiden met „eenheidstheorie”.

Oorspronkelijk vond deze wijze van consolideeren algemeene toepassing. Daartegenover ontstond echter de opvatting, dat in het geval Ia f 8.000,— van de winst van f 20.000,— aan minderheidsbelangen toekomt en dus voor de aandeelhouders van X, de eigenaars van het concern, de kostprijs niet f 80.000,— maar f 88.000,— bedraagt. De aanhangers van deze opvatting beschouwden de minderheidsbelangen als buitenstaanders, niet behoorend tot het concern. X zelf, door van Y te kopen en op f 80.000,— te waardeeren, zou een verlies van f 2.000,— maken op een transactie, die geen werkelijke verkoop was, doch een verplaatsing van goederen binnen het concern, waaruit dus geen verlies of winst mocht ontstaan, daar van het standpunt der economische eenheid beschouwd, geen verandering in den toestand had plaats gevonden. Bovendien, zoo redeneerden zij, werd de verhouding der minderheids- en meerderheidsbelangen op de balans niet juist weergegeven.

Tegenover de toepassing dezer theorie, in Amerika bekend onder den naam „Theory of Divergent Majority and Minority Interests”, hierna te noemen „belangentheorie”, voeren de aanhangers van de eenheidstheorie aan, dat ook de minderheidsbelangen tot de economische eenheid behooren, vervolgens hebben zij bezwaar tegen een waardeering der activa op verschillende bases en ten slotte achten zij hun methode conservatiever. Wat dit laatste betreft wijst Bores erop, hoewel hij overigens meer tot de eenheidstheorie overhelte, dat met dit laatste argument alle onnauwkeurigheden kunnen worden verdedigd, die de resultaten ongunstiger voorstellen. Men heeft in dit verband niet uit het oog te verliezen, dat meermalen voorkomt, dat bepaalde deelgerechtigden in de winst door een onjuiste winstbepaling kunnen worden benadeeld, zooals niet-cumulatief-preferente aandeelhouders, of dat overeenkomsten bestaan met obligatiehouders omtrent toevoeging van een deel der winst aan een sinking fund, en dergelijke. In die gevallen is een nauwkeurige winstbepaling volgens erkende beginselen een eerste eisch om aan de verschillende geïnteresseerden recht te doen wedervaren.

Doch ook onder de aanhangers der belangentheorie bestond geenszins overeenstemming. W. T. Sunley, in een artikel in het Journal of Accountancy van Mei 1923, wenscht ingeval de maatschappij met de minderheidsbelangen de koopster is,

de volledige intercompany profit te elimineeren en dus hier de eenheidstheorie toe te passen. Zijn redeneering is, dat in bovenstaand voorbeeld de kostprijs werkelijk f 80.000,— is, terwijl de goederen zich nog in het bezit van het concern bevinden. Voor de aandeelhouders van X als producenten is er dus geen aanleiding een deel der intercompany profit als gerealiseerd te beschouwen.

Daartegenover staat G. T. Carson in het Juli nummer van datzelfde jaar, die de minderheidsbelangen in de koopende subsidiary als buitenstaanders van het concern beschouwt en dus op het standpunt staat, dat de goederen voor 40 % aan derden zijn verkocht, waardoor dat deel van de winst voor de aandeelhouders der moedermaatschappij is gerealiseerd. Bores⁶⁾ ziet hierin een naar voren brengen van de grondgedachte der proportionele consolideering, die algemeen als afgedaan wordt beschouwd en waartoe overigens de nadere motiveering van Carson ook aanleiding geeft.

In tegenstelling met Bores is de schrijver van meening, dat uit een oogpunt van conservatieve waardeering van het standpunt der moedermaatschappij gerekend, er minder bezwaar tegen de toepassing van de belangentheorie in het geval Iib dan in het geval Ib bestaat. Immers bij Ib bevinden zich de goederen geheel in het bezit van X en hebben de minderheidsbelangen hun aandeel reeds toebedeeld gekregen. Bij Iib daarentegen is het risico der opbrengst nog voor 40 % voor rekening der minderheidsbelangen. Het verlies, dat later door de hogere waardeering kan ontstaan komt in het laatste geval voor 40 % ten laste der minderheidsbelangen in tegenstelling met Ib, waar de aandeelhouders van X het geheele daaruit ontstane verlies moeten dragen.

Overigens draait de quaestie hierom: zijn, uitgaande van den regel, dat alle intercompany profits zijn te elimineeren, minderheidsbelangen als buitenstaanders van het concern te beschouwen? Indien de geconsolideerde balans de balans is van de aandeelhouders der holding company, is deze vraag bevestigend te beantwoorden.

Newlove⁷⁾ deelt mede, dat de belastingautoriteiten op het standpunt der eenheidstheorie staan, omdat zoowel de minority als de majority interests geïnvesteerd kapitaal vormen. Hijzelf is van meening, dat in beide gevallen de belangentheorie dient te worden toegepast, omdat de differentiatie tussen majority en minority interests het voornaamste beginsel vormt van de consolideeringstechniek.

Ook Finney⁸⁾ toont zich aanhanger van de belangentheorie, maar wijst erop, dat de holding company de winst zou kunnen opvoeren, door berekening van hogere prijzen aan de subsidiary, indien zij niet de geheele intercompany profit zou behoeven te reserveeren.

De volgende oplossing werd voorgesteld door Myron H. Boedeker (American Accountant van Maart 1930), die de eenheidstheorie verdedigt, doch ook de bezwaren van de aanhangers der belangentheorie erkent:

⁶⁾ Konsolideerte Erfolgsbilanzen blz. 132.

⁷⁾ Consolidated Balance Sheets blz. 292.

⁸⁾ Principles of Accounting II Advanced blz. 274.

lic.	Mij. X.	Mij. Y.	verrekeningen		Gecons. balans
	debet	debet	debet	credit	debet
Goederen	f 10.000,—	f 100.000,—	f 20.000,—		f 90.000,—
	credit	credit			credit
Winst X	f 50.000,—				f 50.000,—
Winst Y eigen ...		f 18.000,—		f 12.000,—	f 6.000,—
vreemd		„ 12.000,—		„ 8.000,—	„ 4.000,—

Geconsolideerde Balans.

Goederen (kostprijs)	f 90.000,—	Meerderheidsbelangen	
		Kapitaal	f 500.000,—
		Surplus	„ 56.000,—
			f 556.000,—
		Minderheidsbelangen	
		Kapitaal	f 24.000,—
		Surplus	f 12.000,—
		Af: aandeel	
		interc. prof. i/d	
		voorraad	„ 8.000,— „ 4.000,— „ 28.000,—

Aan den voet van de resultatenrekening, die de winst van het concern als geheel vermeldt, stelt hij voor te specificeren:

Geconsolideerde winst	f 60.000,—
Minderheidsbelangen, 40 % in	
Y vóór de elimineering	f 12.000,—
Af: geëlimineerd voor intercom-	
pamy profits op voorraden	„ 8.000,—
Minderheidsbelangen (netto) ...	f 4.000,—
Meerderheidsbelangen	„ 56.000,—
	f 60.000,—

Hier wordt dus tegemoetgekomen aan het bezwaar, dat de geheele intercompany profit ten laste der meerderheidsbelangen wordt gereserveerd, die deze winst niet hebben gemaakt, terwijl de goederen tegen den concern-kostprijs op de balans voorkomen en toch de minderheidsbelangen op hun juiste bedrag worden voorgesteld.

*Montgomery*⁹⁾ is van oordeel, dat indien de geheele intercompany profit wordt geëlimineerd, het deel dat op de minderheidsbelangen betrekking heeft, van het aan die minderheidsbelangen toekomende aandeel in het surplus moet worden afgetrokken, wat overeenkomt met de oplossing van *Boedeker*, behalve dan, dat van die minderheidsbelangen niet het volledig bedrag wordt aangegeven, waarop zij recht hebben.

Ook met betrekking tot de behandeling der intercompany losses bestaat geen overeenstemming. Sommigen, waaronder *William H. Bell*¹⁰⁾ willen deze in het geheel niet elimineeren, daar hierdoor de activa boven den kostprijs zouden worden verhoogd. Blijkbaar wordt hiermede bedoeld de kostprijs der koopende maatschappij. Een consequente toepassing van het beginsel der economische eenheid is dit natuurlijk niet, daar de kostprijs voor het concern bij de verkoopende maatschappij is gevormd. Toch is voor deze opvatting veel te zeggen, daar in het algemeen mag worden aangenomen, dat de goederen ook onderling niet beneden den kostprijs verhandeld zullen worden, indien deze niet te hoog is. Dit geval is dan te vergelijken met dat, waarbij een enkelvoudige maatschappij om bijzondere redenen haar voorraden beneden kostprijs waardeert.

Carson daarentegen wil deze elimineering proportioneel ten gunste der meerderheids- en minderheidsbelangen doen plaats vinden, waaraan dan het beginsel ten grondslag ligt, dat verplaatsing der goederen geen invloed mag hebben op de resultatenrekening.

Met betrekking tot de kapitaalgoederen geldt in het algemeen steeds de belangentheorie. Zoowel *Newlove* als *Montgomery* elimineeren uitsluitend het aandeel der meerderheid. De laatste voegt er aan toe, dat er geen bezwaar tegen is de geheele intercompany profit te elimineeren, indien de minderheidsbelangen bij de afschrijving voor hun aandeel worden belast.¹¹⁾

De Proportioneele Consolidieering.

Naast de gebruikelijke consolidieering kwam aanvankelijk een andere vorm van consolidieering voor, waarbij slechts een evenredig deel der activa en passiva van de dochtermaatschappij werd opgenomen, overeenkomende met het evenredig aandeel der deelname in het totale kapitaal der subsidiary.

Men ging daarbij uit van de redeneering, dat de aandeelhouders der holding company, voor wie de geconsolideerde jaarrekening werd opgesteld slechts voor dat aandeel in de dochterondernemingen betrokken waren. Daarbij was men van meening, dat de balans bij opneming van het volledige actief een te gezwollen beeld gaf van de werkelijkheid.

Om verschillende redenen is deze opvatting onjuist en heeft deze methode zich dan ook in Amerika niet kunnen handhaven en komt daar practisch niet meer voor.

Allereerst is tegen deze methode aan te voeren, dat juist waar de geconsolideerde balans de balans van het concern voorstelt, zoowel alle activa als alle passiva, waaronder ook de minderheidsbelangen, de vreemde aandeelhouders in de dochtermaatschappijen, daarin behooren te worden opgenomen.

Bovendien heeft de holding company niet, zooals wordt verondersteld de beschikking over een evenredig deel in het actief, d.w.z. dat zij dat kan opdeelen en het deel der minderheidsbelangen aan dezen overlaten, maar beschikt zij over het geheel en hebben de minderheidsbelangen alleen een evenredig aandeel in de winst. Een der voornaamste voorwaarden voor de consolidieering is juist de beheersching van de doch-

⁹⁾ *R. H. Montgomery*, Auditing, Theory and Practice 5th edition blz. 605.

¹⁰⁾ *Accountants Reports* 3rd edition blz. 186.

¹¹⁾ Auditing, Theory and Practice 5th edition blz. 606.

termaatschappijen, wat in zich houdt de volledige beschikking over haar bezittingen.

Ten slotte worden de liquiditeitsverhoudingen in de geconsolideerde balans gewijzigd, wat kan leiden tot onjuiste weergave van de werkelijkheid op dit punt. De verrekening in de consolidatie van de onderlinge schuldverhoudingen vindt

slechts gedeeltelijk plaats en is afhankelijk van de grootte der deelnemingen. De som der niet verrekenende resten wordt daarvoor vooral bij verschillende deelnemingspercentages een niets zeggend bedrag.

In het volgende voorbeeld zijn de proportionele en de juiste consolideering tegenover elkaar gesteld.

Proportionele Consolideering.

	Mij. M.	Mij. D.	verrekeningen		Gecons. balans
	debet	debet	debet	credit	debet
Diverse Activa ...	f 100.000,—	f 150.000,—	f 75.000,—		f 175.000,—
Deelname in D ...	„ 10.000,—		„ 10.000,—		„ 15.000,—
Vordering op D ...	„ 30.000,—		„ 15.000,—		
	f 140.000,—	f 150.000,—			f 190.000,—
	credit	credit			credit
Kapitaal	f 140.000,—	f 20.000,—		f 20.000,—	f 140.000,—
Schuld aan M ...		„ 30.000,—		„ 30.000,—	„ 50.000,—
Schuld aan derden		„ 100.000,—		„ 50.000,—	„ 50.000,—
	f 140.000,—	f 150.000,—	f 100.000,—	f 100.000,—	f 190.000,—

Juiste Consolideering.

	Mij. M.	Mij. D.	verrekeningen		Gecons. Balans
	debet	debet	debet	credit	debet
Diverse Activa ...	f 100.000,—	f 150.000,—			f 250.000,—
Deelname in D ...	„ 10.000,—		f 10.000,—		
Vordering op D ...	„ 30.000,—		„ 30.000,—		
	f 140.000,—	f 150.000,—			f 250.000,—
	credit	credit			credit
Kapitaal eigen ...	f 140.000,—	f 10.000,—		f 10.000,—	f 140.000,—
vreemd		„ 10.000,—			„ 10.000,—
Schuld aan M		„ 30.000,—		„ 30.000,—	„ 100.000,—
Schuld aan derden		„ 100.000,—			„ 100.000,—
	f 140.000,—	f 150.000,—	f 40.000,—	f 40.000,—	f 250.000,—

Aangenomen dat onderhoorigheid aanwezig is, is het laatste beeld ontegenzeggelijk juist. In het tweede geval blijkt duidelijk de aard der deelname (de f 250.000,— activa zijn verdeeld over de verschillende balansposten) terwijl in het eerste geval de specificatie der f 175.000,— voor een deel bestaat uit halve goederen en halve debiteuren (juridisch onjuist) en de f 15.000,— een nietszeggend bedrag is, een vordering op D, die in werkelijkheid voor f 30.000,— in de boeken van M voorkomt. Ten slotte wordt bij de eerste methode een schuld van het concern van f 50.000,— opgenomen, terwijl deze in werkelijkheid f 100.000,— bedraagt, waardoor de liquiditeit te gunstig wordt voorgesteld, vooral wanneer D nagenoeg uitsluitend vaste activa bezit. In dat geval kan het op de concernbalans onder vorderingen voorkomende bedrag van f 15.000,— ook nog in werkelijkheid uit vastgelegde middelen bestaan.

Het is duidelijk, dat bij een ingewikkelde verwantschapsverhouding met sub-subsidiaries en wederzijdsche deelname de zaak nog meer verward wordt.

Ook voor de leiding is bij ingewikkelder verhoudingen de liquiditeitspositie uit een proportioneel geconsolideerde balans niet meer te beoordeelen, terwijl bij een juiste consolideering alle activa en alle passiva voorkomen, waardoor de volledige financiële positie wordt weergegeven.

Bij de resultatenrekeningen daarentegen zijn de bezwaren

veel geringer, daar de minderheidsbelangen niet een evenredig aandeel hebben in de activa en passiva, doch wel in de winst of in het verlies, in het laatste althans zoolang bij de dochteronderneming nog voldoende kapitaal aanwezig is om daarop het verlies te kunnen afschrijven. Is dit niet het geval, dan dient ook het minderheidsaandeel ten laste der meerderheid te komen.

De samenstelling van de geconsolideerde jaarrekening is uitsluitend het werk van den accountant. Kan men de jaarrekening der enkelvoudige vennootschap te beschouwen als een verantwoording van de leiding, door den accountant geverifieerd, de samenvoeging der afzonderlijke jaarrekeningen vereischt de bijzondere deskundigheid van den accountant, die hem de verantwoordelijkheid voor het geconstrueerde beeld doet kunnen dragen.

Het uitoefenen van het bedrijf door middel van dochterondernemingen in N.V. vorm neemt de laatste jaren meer en meer toe, ook bij kleinere ondernemingen, in een mate, die een geconsolideerde opstelling wenschelijk maakt.

Het verlangen hiertoe kan uitgaan van de zijde van den belegger, tot uiting gebracht door de financiële pers, den effectenhandel, de beursautoriteiten. Maar de aansporing ertoe behoort zeker te komen van de zijde van de accountants, die de mérites van den geconsolideerden vorm het beste moeten kunnen beoordeelen, te meer, daar deze door haar alge-

meene toepassing in Amerika in de praktijk haar deugdelijkheid op zoo overtuigende wijze heeft bewezen.

Het hier te lande sporadisch voorkomen wijst erop, dat aan dezen vorm niet de waarde wordt toegekend, welke naar het oordeel van den schrijver daaraan toekomt.

Het doel, dat deze zich met dit artikel heeft gesteld, zal zijn bereikt, indien dit zou leiden tot meerdere belangstelling in een onderwerp, dat speciaal in dezen tijd die belangstelling ten volle verdient.¹²⁾

J. LOOS

¹²⁾ Dit artikel werd vóór Mei 1940 geschreven.

VRAGENBUS

Vragen omtrent onderwerpen, die voor den accountant in de uitoefening van zijn beroep van belang kunnen zijn, kunnen worden ingezonden bij den Secretaris van de Redactie.

De Redactie is bereid de grenzen waarbinnen de vragen, die voor beantwoording in aanmerking komen, vallen zoo ruim mogelijk te stellen, zoodat zoowel die van juridischen, als die van bedrijfshoudkundigen aard daar binnen vallen, mits de vragen slechts blijven binnen het gebied, dat het blad dienen wil.

De beantwoording geschiedt door een der medewerkers of redactieleden individueel, zoodat de antwoorden niet mogen worden geacht steeds de meening der Redactie in haar geheel weer te geven.

a. *Vraag betr. afschrijvingen i.v.m. Winstbelasting.*

Kan de Fiscus op grond van de Winstbelasting eischen, dat eene N.V. precies afschrijft volgens de in de Statuten genoemde afschrijvingspercentages, wanneer de N.V. het wenschelijk acht, daarvan af te wijken?

b. *Vraag betr. conversiekosten i.v.m. Inkomstenbelasting.*

Mag men voor zijn Inkomstenbelasting ook aftrekken de door de Bank in rekening gebrachte conversiekosten van effecten, indien deze conversies gedwongen waren?

W. K. te T.

Antwoord:

a. Naar mijn meening staat de voor de Winstbelasting op te maken balans geheel los van de voor de onderneming zelve opgemaakte balans. De laatste dient te voldoen aan de voor het bedrijf gestelde vereischten, de eerste heeft alleen rekening te houden met de door de wet gestelde eischen. Een statutaire bepaling, die gebiedende voorschriften geeft voor laatstgenoemde balans, is dus voor de eerstgenoemde zonder beteekenis.

b. De H.R. besliste bij arrest 28 Juni 1932, B 5255, dat niet het geheele effectenbezit bron is, maar ieder effect op zich zelf. Daaruit werd de conclusie getrokken, dat kosten, noodig om het bezit van zulk een stuk te verkrijgen, niet zijn kosten, noodig tot verwerving, inning en behoud van de opbrengst zoodat kosten van herbelegging van o.a. door aflossing of uitlating vrijgekomen gelden niet in aftrek werden toegelaten.

Ik betwijfel of de H.R. deze leer nog onveranderd zou volgen, omdat later de H.R. herhaaldelijk heeft beslist, dat een aftrekpost ook een groep bronnen kan betreffen. Daarmee valt de argumentatie van het arrest van 1932 vrijwel weg. Ik wijs op arr. 10 Oct. 1934, B 5695 (beneficiair aanvaardde nalatenschap), 22 Mei 1936, B 6116, en vooral 17 Nov. 1937, B 6528 (meerdere betrekkingen), te vergelijken met arr. 10 Mei 1933, B 5422, waaruit de verandering van opvatting duidelijk blijkt. Het arrest van

1932 volgt dezelfde gedachte als dat van 1933, en die gedachte is later prijs gegeven.

Naar mijne meening kunnen de in de vraag genoemde kosten worden afgetrokken.

P. J. A. ADRIANI.

BOEKBESPREKING

Eenige beschouwingen over de gemeentelijke comptabiliteit door H. de Ruiter, Controleur der gemeentefinanciën te Bussum, N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn.

De schrijver onderzoekt in dit boekje, of het door den wetgever ontworpen stelsel van bepalingen betreffende de comptabiliteit der gemeenten naar den huidige maatstaf van beoordeling nog toereikend is. Hij doet dit op lofwaardige wijze; heilige huisjes worden niet ontzien en daardoor ademt de behandeling een frisschen geest. Bij velen zullen zijn ideeën verzet oproepen; in elk geval wordt echter de aandacht van den lezer geprikkeld. Ons bezwaar is echter, dat de tekst hier en daar niet duidelijk is en men zich moet afvragen, wat de eigenlijke bedoeling van den schrijver is.

Wij zullen den inhoud in het kort weergeven met het doel op te wekken tot het ter hand nemen van dit boekje, dat door het handige formaat al tot lezen noodt en niet door zwaarwichtigheid afschrikt.

In de inleiding constateert de schrijver, dat er in de laatste jaren voldoende aanleiding is geweest om de organisatie van de gemeentelijke comptabiliteit aan een critisch onderzoek te onderwerpen. In het bijzonder noodde het in 1936 gepubliceerde ontwerp van comptabiliteitsvoorschriften tot een diepere studie van deze materie. Daarbij rees de vraag, of de fundamentele bepalingen der gemeentewet betreffende de comptabiliteit een goede organisatie hiervan stimuleeren dan wel belemmeren. De schrijver is van meening, dat er inderdaad belemmeringen zijn en dat dus middelen tot wijziging moeten worden beraamd. Dit duidt niet op een gebrek aan eerbied voor het magistrale stuk wetgeving, dat in de gemeentewet is neergelegd, doch op een constateeren van een gebrek in de aanpassing van die wetgeving aan de eischen van lateren tijd.

Om tot een critische beschouwing van de aan het huidige stelsel klevende fouten te komen vangt de schrijver terecht aan met een bespreking van de organisatie van den gemeentedienst. Hij betoogt, dat de ontwikkeling van kleine tot grotere gemeente veelal zoo geleidelijk gaat, dat men zich het bestaan van een organisatieprobleem niet altijd bewust is. De zich voordoende moeilijkheden worden opgelost door het voorbeeld van andere, grotere gemeenten na te volgen. Deze navolging heeft echter veelal geleid tot een stelsel van decentralisatie, dat niet altijd wordt gerechtvaardigd door den omvang van de bestuurstaak. De vraag is dus, hoe het dan wel moet.

De schrijver behandelt dan twee bekende organisatiesels, nl. dat naar hoofddoel en dat naar techniek bij de uitvoering. Na het voor en tegen van beide systemen te hebben onderzocht komt hij tot de conclusie, dat een welgekozen toepassing van beide systemen voor den gemeentedienst aanbeveling verdient.

De inrichting van het bestuur der gemeente en de taak daarvan vertoonen een duidelijke geschiktheid voor een organisatie naar doeleinde; de daaraan verbonden bezwaren dienen echter te worden ondervangen door toepassing, waar mogelijk, van de organisatie naar de techniek bij de uitvoering. De bestuursfeer, het gebied van de organen „raad” en „burge-